

ALBINA

Ese detrei ori in septemana: Mercuri-a, Vineri-a si Dominic'a, candu o cõla întregã, candu numai diumetate, adeca dupa momentulu impregiariloru.

Pretialu de prenumeratiune:

pentru Austria:	
pe anu întregu	8 fl. v. a.
diumetatu de anu	4 " "
patrariu	2 " "
pentru Romani'a si strainetate:	
pe anu întregu	16 fl. v. a.
diumetate de anu	8 " "
patrariu	4 " "

Prenumeratiunile se facu la totã dd. corespunzãntã a-i nostri, si d'adzeptulu la Redactiune Josefstadt, Langgasse Nr. 33. unde suntu a se adresã si corespondentiile, ce privescu Redactiunea, administratiunea sau speditur'a; cate vor fi nefrancoate, nu se vor primi, era cele anonime nu se vor publica.

Pentru anuntie si alte comunicatiuni de interesu privatu — se raspunde cate 7 cr. de linie repetitile se facu cu pretiu scãdãtu. Pretiulu timbrului cate 30 cr. pent. una data, se antecipa.

Invitare de prenumeratiune

„ALBINA“

Cu 1 aprilu st. v. incepemu alu II patrariu de anu, deci deschidemu prenumeratiuni nõue.

Pretialu de prenumeratiune pent. Austri'a

pre unu anu întregu	8 fl. v. a.
„ 1/2 de anu	4 fl. v. a.
„ 1/4 „ „	2 fl. v. a.

pentru Romani'a si strainetate	
pre unu anu întregu	16 fl. v. a.
„ 1/2 de anu	8 fl. v. a.
„ 1/4 „ „	4 fl. v. a.

Redactiunea.

Viena 10/22 aprilu 1869.

Ministeriulu „regatoru si tieriloru reprezentate in senatulu imperiale,“ n'avea presiedinte de candu a repasitu principele Auersperg, ci numai unu locutieninte de presiedintia in persõn'a contelui Taaffe.

Taaffe e unu barbatu de eruditiune, carele in persõn'a sa unesco cu multu tactu amorulu de dreptate cu umanitatea si liberalismulu cu moderatiunea. Aceste calitati l'au facutu placutu tuturoru õmeniloru de buna credintia, celei mai mare parti dintre senatori, era monarcului era dejã placutu din juneti .

Dar tocm'a aceste calitati se pare ca nu pre venia la socotela unoru colegi de ai sei, cari, nascuti eschisivaminte din sistem'a dualistica, densii porta o superare pentu toti cati nu vor se cante osana dualismulu, si pote ca bucur su ar fi datu rait'a peste cei ce nu canta, daca inse nu i-ar fi opritu Taaffe carele nu unõsce rait'a. Pentu asta impede-care, Taaffe avu de suferitu multe atacuri din partea unoru diurnale, dedate a laudã neconditiunatu pre colegii lui.

Inse damu cu socotela ca la loculu pre naltu sa cunoscutu isvorulu acoloru atacuri sburdate, si deci desconsiderandule, M. Sa a pretis unu raportu catra corõna, ministrii insis se pro unciara apoi pentu locutienintele de pana acum'a, si astfelu Taaffe fu numitu de presiedinte ministeriulu, portandu si mai departe portfoiulu de pana acum casi ministru la aperarea tierii si politia.

Cercurile guvernamentale magiare anca suntu multiamite cu denumirea lui Taaffe, cãci sperã ca densulu purcedendu, cu tactulu ce-lu caracterizeza, fatia cu opusetiunile natiunali din Boemi'a, Galitia si Sloveni'a, le va mai molcomi si prin acest'a va consolidã sistem'a dualistica. Opusetiunile natiunali din a loru parte tacu, pare c'ar fi luat massim'a: taci candu ti place.

„Video, proboque m liora, sequor tamen deteriora.“ Asiã au patitu ungerii cu Taaffe. Li place de elu, recunosc ca are bune calitati, dar nu vreu se urmeze esemplulu lui fatia cu opusetiunile natiunali, ci tocm'a din contra densii propaga intrebuintiarea a veri-ce medilõce pentu a sustienã nedrepta si uigisitã egemonia a necalificatulu elementu magiaru.

In propagarea acestoru medilõce, contele Bethlen cu „Unger. Monatschr.“ alu seu intrece pe toti politicastrii nemulu ungerescu. In nr. ultimu, luandu notitia despre imputatiunile de „barbaria“ si de „brutalitate“ ce se aruncara elementulu magiaru atatu prin „N. Fr. P.“ din Viena, catu si prin „Pest. Ll.“ si prin altele, contele ungeru li raspunde fora

de neci o sfiela ca: si barbaria si brutalitatea e buna ca de energia intru a sustienã suprematia elementulu magiaru in tierile lui Stefanu, si ca in asta privintia d. Kossuth si d. Andrassy si-dau mana.

Caus'a invetiamentulu poporalu publicu.

(Incheiare din nr. trecut).

Se intrãmu acum in actulu confrontariii legii ungeresci pentu instructiunea publica cu statutulu nostru organicu bisericescu.

Dintru indemnulu, de a ni scuti natiunalitatea si religiunea, cari si-au adapostirea si scutulu loru celu mai puternicu in scõlele confesiunale: detorinti'a nõstra cea mai santa, — precum a mireniloru, asiã si a preotimei, — este: a implinã tõe dispositiunile din legea instructiunei publice referitõrie la scõlele confesionali, — prin ce vom incunjurã ori ce ocaziune de a se amestecã guvernulu in trebile nõstre scolare si a ni ciuntã catu mai pucinu din autonomi'a scõleloru nõstre confesionale. De unde:

1. De õrace dupa legea instructiunei publice Cap. III §. 11, ni se concede a sustienã institutele nõstre confesionale, ma a ni infintiã din medilõcele nõstre scõle de ori-ce categoria; prin urmare, scõle elementarie, superiõre, civile seu reale, gimnasiale, academice si tehnice, agronomice, industriali si negotiatoresei, preparandiali si clericali, apoi inca si universitate deca ni concede starea materiala, — chiamarea nõstra este dar a implinã conditiunile cuprinse in §§. 28, 29, 27, 34, 59, 61, 111, 133 si 134 si a ne ingrigi, ca in scõlele nõstre elementarie superiõre, seu civile si preparandiale — barem si din acele studie se se propuna, cari se cuprindu in §§. legeri de inst. publ. 11, 3—12, 59, 64 (lit. a. si b.) si 74 si 88; cãci altcum, dupa §. 15, are dreptu ministeriulu a infintiã scõle comunale deca confesiunile nu vor tienã conditiunile.

2. Sustienendu principiulu scõleloru confesionale, — se nu damu ocaziune guvernulu a infintiã scõle comunale. Preferinti'a scõleloru nõstre confesionale, stã intr'acea, ca dupa „statutulu organicu“, — a caruia sanctiunare se intardã in adinsu, — comunele au dreptu a-si alege comitetulu bisericescu, comitetulu protopresbiteralu si senatulu scolaru diecesanu din sinulu si din coreligiunarii sei; pre candu dupa legea Ins. publ. Cap. VIII §. 117, in scaunulu scolaru comunalu se alege 9 membri din diferitele confesiuni a comunitati, cari au totu dreptulu inspectiunarii si dispunerii a supra scõleloru comunale, — era in senatulu scolaru districtualu se alege (dupa §. 121) membrii prin reprezentantiele comitatelor si orasielor lib. reg. (dupa §. 125) unde devenindu majoritatea senatulu scolaru dinstraini; ni potemu inchipui anca de acum ca ce pedece vor pune in calea culturii nõstre natiunale!

3. Dupa statutulu organicu: pe invetiatori ii alege comun'a intrãga confesionala; pe invetiatorii din scõlele protopresbiterale — infintiate prin tõe comunele protopresbiteratulu — ii alege comitetulu protopresbiteralu; era in scõlele preparandiale, gimnasiale, academice si ori de ce categoria a diecesei intregi, se vor alege professorii de senatulu scolaru, adeca totu prin reprezentantiele comunelor confesionali: pre candu dupa legea Ins. publ. Cap. IX. §. 136, in comunitate pre invetiatori ii alege numai scaunulu scolaru, era pre profesorii preparandieloru si altoru institute mai nalte ii denumesc ministeriulu cultelor.

4. Dupa legea Ins. publ. in scõlele comunale numai acele studie se potu propune, cari le prescriu §§. 55, 64, (lit. a. si b.) 74 si 88 pe cari ministru de cultu le pote schimbã din candu in candu dupa placu, cãci l'impoternicescu la acest'a §§. 56, 74 si 89: prin urmare, —

copulu guvernulu fiindu magiarisarea, — amesuratu progresulu studintiloru in limb'a magiara, — va introduce sucesive limb'a magiara in scõlele comunale; — pre candu in §§. 12 si 13 se dice, ca in scõlele confesionale barem acele studie se se propuna, cari se propunu in cele comunale; prin urmare in scõlele confesionali se potu propune d. e. si istori'a natiunala si bisericesca a romaniloru — era in cele comunale nu se ierta de feliu. Mai de parte senatulu scolaru bisericescu e autoritatea menita de a prescrie studiile proponande in scõlele confesionale; pre candu in cele comunale prescrie ministru de cultulu.

In fine, deca ministru de cultu vashimbã studiile, (cari dupa legea Ins. publ. trebuie se se propuna in scõlele comunale) atunci schimbarea acest'a nu are neci o potere obligatoriã pentu scõlele confesionali; cãci legea dice, ca in scõlele confesionali barem acele studie se se propuna, cari dejã se cuprindu in §§. 55, 64, 74 si 88, prin urmare vor inacetã si in scõlele confesionali, si in loculu lor se vor propune numai cele prescrie de senatulu scolaru diecesanu.

5) In scõlele comunale incurge guvernulu de-a-dreptulu prin organele sale scolare; pana candu in scõlele confesionali numai prin organele confesionale: cãci dupa §. 14 guvernulu numai prin autoritatea confesionala si pote castigã datele statistice scolare. Aicia trebuie se observu cu durere, ca deca Episcopatul Aradulu se tienea strinsu de §. acest'a si protestã in contra emiterii comisariilor guberniali scolari a culege date statistice prin comunele diecesei; astadi n'aveamu vre-o 20 de comune impinse pe cale ratacita, cãci vendiendu episcopulu, ca ministru de cultu comisarari in dieces'a sa contra legei; avea dreptu a remonstrã ministruulu ca numai pe calea inspectoriloru protopresbiterali va iertã a se culege datele statistice scolare, — ca unica autoritate competente scolaria — pana la intrarea in vietia a „statutulu organicu.“

6) Tõe fondurile esistinte si cele infintiate, — dupa „statutulu organicu,“ ma si cele, ce ni le ierta legea ins. publ. in §. 41, — cu ocaziunea comasarii pamenturilor urbaniali, se manipuleza prin comitetulu confesionale sub inspectiunea si controlarea comitetulu protopresbiteralu si a senatulu scolaru diecesanu; pana candu fundatiunile banali a scõleloru comunale (dupa §. 145) se concetra la ministeriulu de cultu, unde a buna sãma se vor manipulã intru interesulu natiunalitatiloru.

7) Unu medilõcu de scapare a scõleloru nõstre confesionale este, ca procentulu de 5% se se folosescã deplinu in favõrea scõleloru nõstre confesionale, prin ce s'ar impedeceã detoririile confesionaliõru, de a scurge la infintiã si sustienerea scõleloru comunale, oronduite a se infintiã de guvernulu in sensulu §§. 15 si 44; cãci pestrecendu-se procentulu de 5% pe trebile scolare confesionale, guvernulu nu are neci unu dreptu a mai trage ceva de la confesionali.

8) Detorinti'a mireniloru precum si a preotimei este: a ferã poporulu de acele momiri seducatoriẽ: casi cum statulu ar infintiã scõla si ar platã invetiatoriulu din vistieria statulu; cãci in sensulu §. 43, statulu numai acolo voiesce a infintiã scõla comunala cu spesele statulu, unde cu documinte autentice se pote adeveri: ca comun'a neci-cum nu e in stare a-si infintiã scõla cu propri'a sa potere, ce forte cu anevioa s'ar pote adeveri — mai alesu din partea comunelor romane, — cãci contra lor vom folosã §. 46 unde se dice ca comunele indepartate de diumetate de mila geografica suntu indetorate a infintiã cate o scõla comunã. Apoi starea deplorabila financiala a guvernulu neci peste 10 ani nu se pote maguli cu sperantiã ca va pote infintiã scõle comunale cu gramad'a. De unde urmãza, ca comunele numai se amagescu, cãci precum confesiunile suntu indetorate a-si infintiã

si sustienã scõlele lor, asiã si comunitatile si mai aspru se indetorescu dupa §§. 33, 35 si 42 a infintiã si sustienã scõlele, apoi a platã invetiatorii cu platile otarite de ministeriu dupa §§. 142 si 143.

9) Scopulu guvernulu e: ca dupa ce se vor efeptuã comasariile si segregariile prin comunele camarale, — pe pusteles camarale se asiedie colonii de magiari, si fiindu ca dupa §§. 37 si 47 comunele catra cari se alatura pusteles acestea suntu indetorate a infintiã scõle pe sãma colonieloru acestora seu a tienã invetiatori ambulanti pentu ele: detorinti'a nõstra este a ne opune cu tõe medilõcele morali si legali, ca pusteles se ne se alature catra comunitatile romane, ci se se faca de sine statatoriẽ; apoi se staruimu, ca pusteles acestea in privintiã instructiunei publice dupa §. 46 se se ajutare si se-si faca scõle elc singure de sine.

Mai pe urma a 10. Pericululu asiderea mare ce amenintia confesiunile si natiunalitatea nõstra romana — prefacendu-se scõlele nõstre confesionali in comunaliste in acea: ca invetiatorii (cari pan' acum erau si cantori, invetiau pe prunci cantarile si glasurile bisericesci, de a infrumsetiã ritulu bisericescu si a sterni simtulu devotatiunei in sinulu junimii) nu-su mai multu deobligati a propune studiile religioase in scõlele comunale, rezervand i-se invetiarea religiunei catechetulu confionalu respectivu, carele fiindu deprinsu cu afacerile pastorale, in pucinele õre esortatiunale nu pote fi in stare a invetiã pe prunci si cantarile bisericesci: de unde comunele confesionale ar fi silite a-si procurã cu plata separata cate unu cantoru, ca se nu suferã neci ritulu nostru bisericescu, neci sentiulu religiosu. Mai departe, in scõlele comunale — tendendu-se alege prin scaunulu scolaru de invetiatoriu ori-cine, deca posiede limb'a romana — ni inchipuimu inca de acum'a ca cu ce medilõce se va nisufã pune stavila desteptarii natiunale — straduindu-se a propagã magiarismulu prin dechiamarea versuriloru si dictioniloru magiare, prin ce ar suferã natiunalitatea nõstra a lovitura amara.

Vendiendu contrarii nostri, ca pana acum'a a nemica au lovit corpulu natiunei, cãci lovitura lorã mai tare a invertosiatu corpulu, au socotitu ca despartindu scõla de biserica, se lovõsca deadreptulu in inim'a natiunalitatii, molipsindu anim'a, ca se nu mai pãta avã simturiile sale firesci.

Preoti cu crucea n frunte cãci õstea crestinal!! nu paresiti turm'a võstra de prãda contrariloru ei, ci cereti d'impreuna cu mireni punerea catu mai grabnica in vietia a statutulu organicu, cãci acel'a ni e unica si cea mai puternica arma contra atacuriloru strainc. Fabriciu.

Satumare, lun'a lui Preri.

(„Audiã acesteã tõe nemurilõ.“)

Dintre poporeni gr. cat. din Satumare, o fractiune, mai alesu ruteni, s'a constituitu de comunitate bisericesca autonõma (?) inca in 1867 noemvre 3, sub conducerea advocatulu V—szky.

Prẽ demnulu nostru barbatu Petru Branu, ca parocu locale si protopopu, a facutu arctare la ordinariatu; de unde li se reprõba si nemicescu toti pasii, ca nelegali, se dechiarã de usurpatori, si se indruma la respectarea legiloru. Ei inse cu mai mare focu tienu adunari preste adunari, se organisediã, si-si indrepta tõe armele in contra lui P. B. care li stã in cale, de nu-si poteau ajunge scopulu cu precalculat'a autonomia, si cu strafarmarea bisericeii romane Satumarene in „Ó hitu magyar egyház“.

Magistratulu Orasianu inaintediã cererea lorã la on. ministeriu, de acolo pe calea ordinariatulu se comunica amintituui parocu, care in responsulu seu infrange tõe scõrnituriile.

